

Özgür Kaymak: 6/7 Eylül ve Travmalar

Posted on 07/09/2016

Türkiye’de yaklaşık son 20 yılda kimlik politikalarının yükselmesiyle birlikte kültürel alandaki gelişmelere paralel olarak, daha önce resmi tarih anlatılarında yer almayan 1915 Tehciri, 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi, 20 Kur’a ihtiyatlar, Varlık Vergisi, 1934 Trakya Olayları, 6-7 Eylül 1955, 1964 Sürgünü gibi travmatik tarihsel olaylara olan ilgi sonucu hem akademi hem de akademi dışı alanda gayrimüslimlere yönelik çalışmaların arttığını gözlemliyoruz.

Gayrimüslimleri gündelik hayatları içerisinde inceleyen çalışmalar ise akademik alanda henüz hak ettiği yeri kaplamamaktadır. Bu boşluğun giderilmesine yönelik bir çaba olarak, son üç buçuk yılı kapsayan bir süreçte doktora çalışmam için İstanbul’un Rumları, Yahudileri ve Ermenilerini, kentteki toplumsal ve mekansal inşa süreçlerini gündelik hayatları içerisinde inceleyen, azınlıkların kimlik inşasını kurgulayan geniş kapsamlı bir saha çalışması gerçekleştirdim.

Sözlü tarih ve derinlemesine mülakatlarla gerçekleşen çalışmanın ana damarını ise görüşmecilerin travmalarla şekillenen bellekleri oluşturmaktaydı.

Her bir cemaatin hem ayrı ayrı seçilmiş travmaları hem de her üç cemaatin ortak olarak kolektif belleklerinde paylaştıkları travmalar onların kimliklerini biçimlendiren ve çeşitli stratejilerle kuşaklar boyu aktardıkları ana unsurlar olarak ortaya çıktı.

Bu bağlamda İstanbullu Rumların kolektif ve bireysel aile belleklerinde 6/7 Eylül, 1964 Sürgünü ve 1974 ve sonrası yaşadıkları ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalar en baskın tarihsel travmalar olarak göze çarpmaktadır.

6/7 Eylül'ün tarihsel ve politik arka planı hakkında son yıllarda sıkça yazılmaya ve çizilmeye başlandı. Ben bu kısa yazıda o iki günü canlı olarak yaşamış ve belleklerinde ilk günkü tazeliğiyle koruyan, Büyükkada'da olaylar sırasında evleri zarar gören B. ailesinin iki ferдинin ağzından aktarıyorum:

6-7 Eylül Ada'da epey olaylar oldu. Adamlar Karamürsel'den gelmişti. İstanbul'daki gibi işaretler yoktu, meşhur Façyo lokantası vardı, "onu kırın, kiliseyi kırın" diye bağıyorlardı. Gelenler hep dışardandı. Haa Adalıların katkısı yok muydu, vardı tabii. Ben yukarıdaydım ama gene de bizi kurtaran, Bolulu vardı, onun lokantası vardı arabacıların orda, o kurtarmıştı bizi.

Rahmetli babam pencereyi açıp bayrak takmıştı. Bolulu gelmişti beyaz fanilas ve donuyla hatırlıyorum. "Burası Türk mahallesi, gidin" diyorlardı. Ben 7 yaşındaydım. Hatta bağıyorlardı, sesler filan hepsi geliyordu. Ben hatta hatırlıyorum "Ben Atatürk çocuğu diye" bağırmışım. Ama İstanbul kadar zaiyat olmadı tabii. O kadar vahşet olmadı ama oldu. (Rum, 68, Erkek)

Bir Ali vardı o koşa koşa bize geldi "çocukları topla usta geliyorlar" dedi, babam da "Benim evime kimse giremez" dedi. "Ben dört sene askerlik yaptım ben Türklerden Türküm" dedi. Geldikleri gibi, Salı akşamı oldu bu, he Salı akşamı bir Yunan tiyatrosu geliyordu, şimdiki Yıldızlar Belediye Gazinosu'nda. Köşede dükkanlar vardı ya onların hepsi içeri doğru büyük bir salondu. Her Salı akşamı babam bizi alırdı tiyatro seyretmeye götürürdü.

Salı hazırlandık erkenden ne giyeceiz diye. Geldi Olga (arkadaşı), "Barba Koço (barba Rumca dede demek) inmeyin aşağıya büyük bir patırtı var" dedi. Ormanın önünde Expres gazete koydular bütün Rumlara küfrediyorlar dedi. Babam "ne olucak ya" dedi. Neyse biz giyindik, N. (kardeşi) olsa olsa 8-9 yaşındaydı. Çirozdu, beyaz bir don simsiyah yanmış, annem

giydirdi şortları, gidiyoruz ama yol uzadı sanki. Sopalarla çıkan adamları görüyoruz. Eşi:
(Rum, 65, Kadın)

Tam saat kulesine geldik bir Mustafa vardı, onun fırını vardı, geldi babamın yanına, “kalfa yıkıyorlar tiyatroyu, bu akşam çok kötü, al çocukları eve git” dedi. Babam ilerledi baktı hakikaten felaket durum var, arabaya bindik ama araba ilerlemiyor. Eve geldik, babaanem de halamla evdeydi. Halam 102 yaşında öldü. Babam “Angelici yıkıyorlar” dedi. Telli radyomuz vardı ordan dinlerdik, Pier marka. Mimarımızın evini yapınca babama hediye etmişti. Babam da “üç sene çalıştım bu radyoyu aldım, ölürsem de atmayacaksınız” derdi.

Halam ordan işitmiş haberleri. Bu odada iki divan vardı, ben kardeşimle yatıyorum, babanem tek kişilikte yatıyor. Burada (işaret ediyor) annem babam, küçük odada da halam yatıyor. Bir patırtı bir gürültü... hava o kadar açıktı ki İstanbul’daki yangını görüyorsun. “Ben gidiyorum Vasi beylere baba” dedim. Vasi bey Ankara’daydı, bir evlatlıkları vardı Fatma hanım. Ve tembih ederdi Fatma hanıma 12’den sonra kimseye kapı açmayacaksın derdi. Ve açmadı kadın kapıyı ben de geri döndüm. Çok iyi bir kadın ama haberi yoktu heralde olaylardan.

Bu sefer geliyor Ali, “al çocukları git” dedi. Ali Niko’yu sırtına aldı sonra babanemi aldı sırtına, babaannem de 86 yaşında, Salih beylerin hizmetçi odasına koydu hepimizi. Ne para ne birşey, evi kapattık çıktık canımızı kurtarmak için. Hepimiz sırayla tuvalete girip çıkıyoruz. Salih bey nur içinde yatsın elinde de iki silah.

Babam “gidecez gidecez” diye söylenmeye başladı. Babam alırdı kömürünü sıralarda kış için, iki tane büyük bidon da gaz. O tahraların kömürlerin üstüne gazı döktüler ve cam pencereler kapıları taşlarla yıktılar evi. Biz olsak ölmüştük. Tam yangın koyacaklar, Salih bey balkona çıktı “yangın çıkartırsanız vururum sizi” dedi ve o sırada örf-i idare... bütün bu

yollar beyaz askerlerle doldu.

Arıyoruz heyecandan bayrakları bulamıyoruz bu sefer zavallı halam... Musevi bir eczane vardı, İş Bankası'nın yanında iskelede, ayakkabıdan tut çorap don külot kumaş herşey vardı; hemen halam kırmızı beyaz keten aldı, ama bayrağı da dikkatli dikmek lazım. Halamla ikimiz eller titreye titreye diktik. Bir de kusursuz olması lazım. Adanın halkı gösteriyordu evleri. Façyo restaurant ve bizim ev zarar gördü. Başka Rum evi zarar görmedi. (Rum, 65, Kadın)

Azınlık olmak sadece hukuki bir statü değildir. İstanbul'da azınlık olmak, travmalarla biçimlenen bir kolektif belleğin oluşmasını da birlikte getirmektedir.

Doktora çalışmam sonucunda farklı kuşaklardan, sosyoekonomik sınıflardan ve cinsiyetlerden Rumlar için hem bağlı oldukları cemaatin kolektif belleğini hem de aile belleklerini oluşturan 6/7 Eylül gibi tarihsel travmaların kimliklerinde çok belirleyici bir rol oynadığı ortaya çıktı.

Özellikle ilk iki kuşakta bu travmalar kimliklerinin omurgasını oluşturmakta. Saha görüşmeleri sırasında özellikle yaşlı Rumların daha önce yaşamış oldukları (yukarıdaki anlatıdaki gibi) bir travmanın yeniden yaşanabileceğine dair bir korkuyu da içlerinde taşıdıklarını büyük bir üzüntü ve kırgınlıkla tespit ettim...

Kaynak: bianet.org